

УДК: 32(497.11)»2008/20
09»:323.173(497.115)

Примљено: 28.07.2009.

Прихваћено:
25.11.2009.

Оригинални научни рад

НАЦИОНАЛНИ ИНТЕРЕС

NATIONAL INTEREST

Година V, vol. 6

Број 3/2009.

стр. 31-47

Саша Гајић*

ИЗМЕЂУ ЦАРСТВА „ЗЕМАЉСКОГА“ И „НЕБЕСКОГА“¹

Резиме

Рад проучава процесе и дешавања у Србији након кулминације косовске кризе у кључу „косовског завета“ односно „косовског мита“. Указујући на његове погрешне интерпретације у односу на изворно хришћанско значење о опредељењу „између земаљског и небеског“, као и историјски значај и животни утицај не само на идентитет већ и за сва преломна опредељивања у историји српског народа, у раду се надаље садашња ситуација у Србији посматра кроз призму “косовског завета”, како у јавнополитичкој, тако и приватној сфери, у којима се одиграва „свакидашњица избора између небеског и земаљског“.

Кључне речи: Косово, косовски мит, земаљско и небеско, хришћанство, српски идентитет

Кулминација кризе која је започела у 17. фебруара 2008. године самовољним проглашењем независности Косова и противправним признавањем овог дела Србије за „самосталну државу“ од стране једног броја држава, поново је животе свих грађана Србије, хтели то они себи да признају или не, ставила пред нове изборе кога су донела косовска искушења.

* Институт за европске студије, Београд

1 Овај рад је урађен у оквиру пројекта 149026 кога финансира Министарство за науку и технолошки развој

Опредељивање спрам очигледне неправде и насиља, избор између морала и кукавичлука, достојанства и повиновања сили, бирања тежег пута или кретања линијом мањег отпора, са свим ризицима које ово опредељење доноси, довело је до новог заплета на унутрашњој и спољнополитичкој сцени, узроковало пад тадашње српске владе, расписивање избора и формирање њеног наследника у јулу исте године. Иза свих ових догађаја, као њихова тек једва видљива потка, у старом новом издању, пред грађане Србије је поново стављено Косово и „косовски мит” опредељивања између царства „небескога“ или „земаљскога“.

Осам пуних година, још од времена рушења Милошевићевог „старог режима”, Србија се својски трудила да се уклања испред тог избора. Покушавала је да чини разне компромисе, да прихвати и стварну и преувеличану одговорност и кривицу, да се повинује притисцима јачих и, у извесној мери, да се одрекне сопствених интереса не би ли задовољила туђе и тако, макар понижена и осакаћена, добила жељени предах за опоравак и право на бољу будућност ултимативно виђену у придруживању ономе што се сматрало да представља „живот као сав нормалан свет”. Али, уместо иоле фер третмана и сарадње - стизала су само нова условљавања, стална понижења, а свака помоћ (са или без наводника) плаћана је прескупо – дивљачком приватизацијом, политичким притисцима, двоструким аршинима, девастацијом већ знатно урушеног институционалног поретка, бескрајним списком нових захтева... На крају је, јер се од тога, како се сада види, није могло побећи, стигло и Косово – а са њиме и старо питање: „Коме ћеш се царству приволети?“.

Интерпретације “косовског мита”

Само је интелектуално и емотивно отупеле особе изненадило ово реално, крајње животно враћање „косовског мита“ у политичку и егзистенцијалну стварност савремене Србије. Поред тога што је „косовски мит“ у ближој прошлости употребљаван и злоупотребљаван, некад из незнања, а некад из манипулативних разлога у дневно-политичким

размирицама,² а с друге стране порицан и исмеван као нешто „ирационално, мрачно и антимодерно“, показало се не само да је „косовски мит“, у смислу његовог деловања на оне који у њега верују, „жив“, већ да се кроз сам друштвени и политички живот он поново пројавио насупрам свих нас у веома очигледном виду, без обзира како се према њему односили. Наше опредељивање према њему, укључујући узмицање, порицање, а код неких и супротстављање, само потврђује његову непобитну животност и значај - можда баш највише у случају оних који га потпуно негирају и сматрају нечим „глупим и бесмисленим“, што служи само сврси дневно-политичке манипулације партијских структура и њима подложних бирача, чекајући Годоа „боље будућности“ који никако да стигне.

Суноврат српске државе и политике током деведесетих година прошлог века, уз злоупотребе Косова и „косовског мита“ у (псеудо)патриотске сврхе, пратило је и, њему насупрот, злонамерно реинтерпетирање по коме он представља позив на крвопролиће, инацијско саможртвовање, глорификацију смрти,³ страдања и пораза.⁴ Лажно се представљало како је вредновање оног „небескога“ шовинистичко самољубље и „колективно некрофилно лудило“, док је опредељивање за „земаљско“ пут рационалног компромиса, толеранције и сарадње.

Угурана у антагонизирајуће шаблоне „митског-као-ирационалног“ насупрот „модерном-као-рационалном“, пропагандна покушавања деконструкције „косовског мита“ уз помоћ „пробраних“ верзија антрополошких и психолошких учења што у миту виде само или пре свега „изразе колективног несвесног“ (Фројд), еволутивну фазу људске свести и „степен у процесу хуманизације“ (Касирер) који садржи пре свега фантастично и неистинито, и заправо – лажно, а “ које

2 Видети Павловић Зоран, *Косовски завет и његове злоупотребе*, Православље, Београд, бр. 1013

3 Као пример „танатолошког“, површног приступа и крајњег неразумевања суштине онога што назива „косовским митом“, уз пропратну ритуалну сумњичаву запитаност и релативизацију својствену атеистичкој антропологији, видети Бандић Душан, *Царство земаљско и царство небеско*, Библиотека 20. век, Београд, 2008, стр. 227-238.

4 Видети начин приказивања „косовског мита“ унутар историјата српско-албанских односа на Косову и Метохији у књизи Џуда Тима, *Косово – рат и освета*, Б 92, Београд, 2002

нам у најбољем случају говоре о друштвима у којима су настали и њиховом начину функционисања”,⁵ покушала је да представи Србе и српску историју као заробљеника заостале “митске свести”, самообмане и лажи, а своју „деконструктивну делатност”, у ствари, непорециви аутошовинистички пропагандизам у служби колаборације и неоколонијалног вазалства - као еманципацију од „тираније мита” и борбу против митоманије у правцу рационалног и трезвеног. При томе се превиђало да „способност рационализације није обавезно и способност демитологизације... чином деконструкције једног мита често (или готово увек) аутоматски вршимо коструисање другог.”⁶

Пренебрегнувши да је мит усмени преноситељ моралних кодова традиције и носилац целог „културног комплекса” којим се формира „когнитивна мапа људског ума” чија је веродостојност пре свега у моралној поуци а мање у дословној „позитивистичкој” тачности догађаја које преноси, заговорници деконструкције “косовског мита” фрагментарно су, зарад сопствене злоупотребе, искористили Касиреро-во полазиште „како не одређује историја митологију једног народа, већ обратно, митологија одређује његову историју, или, штавише, митологија не одређује, него сама јесте судбина тог народа, *коб која га је од почетка задесила*”⁷ како би створили своју митологију „заробљеништва српског народа ирационалном митоманијом”.

Према овој „деконструктивистичкој парамитоманији” измишљена је потпуно нова интерпретација “косовског мита”. Минимизирајући морално-хришћанске димензије „косовског мита” („косовски завет”) на уштрб „паганско”-народних видова његовог „убичајавања” као и историјски значај саме Косовске битке (на рачун значаја пораза 1371. године на Марици као историјски „пресуднијег”) постмодерна псеудомитоманија под образином “савремене научности” устврдила је да је “косовски мит” заправо “политички мит”,

5 Levi Stross Claude, *The Naked Man: Introduction to a Science Mythology*, Jonathan Cape, London, 1971.

6 Недељковић Саша, *Мит, религија и национални идентитет: Митологизација у Србији у време националне кризе*, Етноантрополошки проблеми 1, 2006, стр. 155.

7 Касирер Ернст, *Филозофија симболичких облика*, Књижевна заједница Новог Сада, Нови Сад 1985, том II, стр. 32

„политички конструкт” модерне српске државе настале у XIX веку која је, зарад политичких циљева („Велика Србија”), око битке на Косову пољу 1389. и њене еписко-народне рецепције створила „једну од најгорих најтежих, најнеприхватљивих верзија косовског мита у којој је он сведена на причу о страдању, смрти и освети”,⁸ на којој се заснива модерни идентитет српске нације, а која глорификује убијање и погибију, „прозводи” поделе на јунаке и издајнике, који се, једном остварен, циклично („вечити повратак истога”) обнавља и реализује као статичан, фиксиран и непромењиво задат. Ова „постмодерна митоманизација кроз интерпретацију” сасвим је на линији деконструктивистичке постмодерне историографије која би све колективне идентитете прогласи конструктима модерног роматизма и државне пропаганде у служби реалполитичких циљева лишених моралних димензија и дубљег смисла.⁹ Заговорницима оваквог интерпретирања Лазарев циљ упуштања у битку на Косовом пољу био је само „реалполитички” (пораз непријатеља и учвршћивање власти) док је “христијанизација” историјске битке (опредељење за мучеништво, подвиг (Обилић) и издајство (Вук Бранковић)) само накнадна глазура народно-паганске перцепције неминовног историјског пораза којим се кроз „митологизацију” и последичну диференцијацију на „своје” и „туђине/завојеваче” чува етничка посебност и обичајност.

Током две деценије дугог “деконструктивистичког-демителилогујућег” покушаја фалсификоване су и саме историјске чињенице и народно предање. Оновремени „косовски избор”, наиме, није био избор између сукоба и страдања, с једне, и компромиса и сарадње, с друге стране. Хребелановићевска Србија је била суочена с инвазијом азијске ордије која није тражила компромис, већ покоривање голој сили. Предање казује да се кнез Лазар, уочи боја који се није могао избећи, нашао пред избором: да ли да се определи за „царство земаљско”, на препад удари улогорену турску

8 *Зашто је косовски мит толико присутан у савременој Србији?*, (интервју са С. Слапшак и И.Чоловићем), Данас, 08.05.2009.

9 Најупечатљиви пример оваквог приступа по питању Срба и Србије у савременој историјској науци представља књига Холма Зундхаузена, *Историја Србије од 19. до 21. века*, Цио, Београд, 2009.

армију и однесе победу користећи изненађење и лукавство; или да се определи за „царство небеско“, исповеди и причести војску и изађе на „фер“ мегдан надмоћнијем непријатељу и пострада „за крст часни и слободу златну“.¹⁰ Лазарев избор је познат: определио се за „царство небеско“ и на косовском пољу је изгинуо цвет ондашње друштвене елите. Турска инвазија је била одложена за више деценија, што је потоњој српској Деспотовини дало још пола века мање-више слободног живота, за чије време се на њеном простору одиграла духовна и културна ренесанса најширих размера. Да се Лазар определио за „царство земаљско“ вероватно би била однета војничка победа која би за исти период одложила завојевачку експанзију – али не би било „косовског завета“ и жртве, а пораз и окупација би уследили након неког мање драматичног сукоба, репризе катастрофе Мрњавчевића на Марици или нечега сличног.

Косовско „небеско“ опредељење се показало исправним, и краткорочно и дугорочно, и реал-политички и вредносно-духовно. Краткорочно, држава је добила, упркос високој цени, још неколико деценија опстанка, док је, дугорочно, страдање феудалне елите постало не само трајни симбол отпора завојевачима, већ и узорни начин хришћанског живљења најширих слојева друштва у мрачним вековима ропства. Без ове жртве најшири друштвени слојеви никада не би могли да се идентификују с феудалном властелом. На њој је очуван хришћански народни идентитет и обезбеђен опстанак, она се, у временима друштвеног назадовања и пада духовности, културе и писмености, у народном памћењу „митологизовала“. Њоме се живело, дисало и мерило сопствено постојање. Јер, у временима ропства, пред сваког балканског хришћанина стављан је избор: лакши пут „потурчења“, макар само формалног, зарад отворених „могућности живота и напретка“ који је обезбеђивала

10 Царе Лазо честито колено/ коме ћеш се приволети Царству?! Или волиш царству небескоме/ или волиш царству земаљскоме?! Ако волиш царству земаљскоме/ седлај коње, притежи колане!/ Витезови сабље припасујте./ па у Турке јуриш учините./ сва ће турска изгинути војска!/ Ако л' волиш царству небескоме./ а ти сакрој на Косову цркву./ не води јој темељ од мермера./ већ од чисте свиле и скерлета./ па причести и нареди војску./ сва ће твоја изгинути војска, ти ћеш кнеже, са њом погинути. *Пронаст царства српскога*, В. Караџић, Српске народне песме, ИИ, Нолит, Београд, 1969, стр. 186-188.

тада цивилизацијски високоразвијена Османска империја, која се у својим империјалним „интеграцијама“ протезала на три континента, или тврдоглаво опстајање у вери и идентитету својих предака, што је код већине сматрано за нешто неупоредиво вредније у личном, фамилијарном и свенародном смислу. Други избор је значао и другоразредни статус на ивици закона, понижење, а неретко и пут у „самоизолацију“, кога су свесно бирали и многи други балкански хришћани (Грци, Бугари, Цинцари и Власи) повлачећи се у планинске забити и задружни начин живота. Горка судбина оних који су пошли лакшим путем и мукотрпан, али достојанствен „пут којим се теже иде“, кроз поколења балканских хришћана показали су делековидост и исправност другог избора. Међу њима, Срби су кроз делотворност „косовског мита“ имали најочигледнији и најреалнији историјски пример-симбол свог опстајања у тешким временима. Ношена њиме Србија се, након много генерација, изборила за слободу и постепено се придружила савременим историјским токовима, показујући тако да „косовски мит“ не представља ирационалну сметњу животу у модерним условима, већ, напротив, да је он судбински, неизбежно уткан у постојање једног народа, односно његових житеља, који се с великом муком борио за своје место под сунцем.

Неки аутори указују да је у својој историјском животу „косовски завет“ и његов митски израз прошао кроз неколико циклуса¹¹ у смислу разлика који су се у његовом разумевању јавила: први, „велики циклус“, изворни, који је својом хришћанском димензијом жртвеног живљења за „крст чисти и слободу златну“ представљао образац опстанка и наду у ослобођење у вековима ропства, а потом и путоказ процеси-ма ослобођења у периоду настанка и развоја модерне српске државе (1804-1918) па све до наших дана; затим „средњи циклус“, од Балканских ратова до рата 1999. године (у ширем смислу период утапања Србије у три Југославије) у коме је географско Косово представљало не само војно-политичко попрште а мит његову „мотивациону“ страну већ, у новим околностима, и проблематизацију даљег кретања српског националног питања и његове средишње идеје; и трећи

11 Кнежевић Милош, *Циклуси косовског мита*, Нова српска политичка мисао год. VI (1999), бр. 3-4, стр. 171-183.

“мали циклус”, од 1987. до окупације Косова јуна 1999. године, у коме је, између митоманске манипулације и погрешних интерпретирања у времену геополитичке разградње српског етничког простора „косовски мит” био кориштен и за покушај повратка идентитетским изворима са различитим исходима, али и ради мобилизовања народа, хомогенизовања маса и популистичке политике.

Упркос манипулативном коришћењу у најновијем историјском раздобљу (1987-1999) која је послужило као основ за компромитацију целокупног садржаја „косовског завета” те покушаја његовог свођења на пуки „мит о националном идентитету” од стране заговорника „деконструктивистичке рационалности” и истовремених твораца контра и парамитоманије савремене Србије, изворни „косовски завет” и од стране народа доживљени „косовски мит” у својој сржи је био и остао – хришћански. „Наука Косовска” (Н. Велимировић) кроз историјски избор Лазара и Обилића морално је утемељена у хришћанској вери у саможртвовање за праведну ствар и испуњење моралних обавеза: витештва, преданости вољи божијој, свечарства, задужбинарства.¹² Када историчар Радован Самарџић примећује да „косовски завет” и „косовско опредељење” нису само некаква легенда и мит, већ дубоко жива хришћанска идеја коју је, у склопу животне нужде, прихватио један истински побожан народ, он погађа суштину „косовског завета”, то јест оног што се назива „косовским митом” – а то је да он није накнада хришћанска интерпретација и “конструкција” једног историјског догађаја (Лазар као Христос, „Кнежева вечера” као „Тајна вечера”, Косово као Голгота) у циљу постизања етничког самоодређења, већ да се он реалноисторијски остварио у догађању саме битке због хришћанског, смисленог живљења средњовековне Србије и њеног црквеног „угледања на Христа”, и као његова потврда и као залог и путоказ за тешку будућност. Заветна црта „косовског опредељења” није само израз формалне припадности „православљу” и “православној цивилизацији”, те „борбени наступ” некавих православних „светих ратника по дефиницији” као што је случај са шехитима у исламу, већ конкретан, историјски новозаветни израз литургијског

12 Велимировић Николај, *Православље и политика*, БИГ штампа; Београд, 1997.

учешћа стварних актера косовске битке у духовном животу који се преплиће са психофизичким као и, на њиховом примеру и узору слободно изабраном, и многих будућих покољења једног хришћанског народа. Народа који је, кроз лични однос са Богом – кроз молитвеност, покајање, причешће и мученичко сведочење вере својим живљењем и умирањем зарад истине, правде и слободе, не само оне спољашње, земаљске, већ и унутрашње, духовне, сведочио, упркос својим многим падовима и гресима, врлинско, „небеско опредељење живљења у Христу”. „Косовски завет” опредељења за „царство Небеско” био је и одлазак принца Растка Немањића у светогрорско монаштво пуно жртве и самоодрицања; то и највећи део историје немањићке Србије који је запечаћен Лазаревом судбоносном одлуком уочи битке на Косову пољу а потом прихваћен од највећег дела српског народа у временима када су се над њим надвили облаци ропства. И управо стога је „косовски завет” био истрајно спровођен и изнова потврђиван у наредним вековима. Он је и покретач и унутрашњи оријентир Карађорђевих устаника и црногорских племена вођених владикама из фамилије Петровића (уметнички симболизован у „Колу око Цркве” у Његошевом „Горском вијенцу”); у њему се налази не само мотив српске војске за победоносни продор на Куманову и Битољу у Балканским ратовима, него још више, пар година касније, морална снага приликом суочавања са уништењем српских армија опкољених на Косову пољу почетком 1916. године за одважност да се упуте ка „албанског Голготи”, издрже је и васкрсну на Солунском фронту и касније ослободе поробљену и злостављану отаџбину. Израз Косовског опредељења је и рушење пакта 25. марта („не Хитлеру”) на кога је у говору 27. марта указао тадашњи патријарх Гаврило,¹³ и одупирање налетима најмоћнијег војног савеза у светској историји на измаку другог миленијума у одбрани простора Косова и Метохије.

13 „Наш народ се данас поново суочава са судбоносним питањем. На то питање је пронађен одговор јутрос у рану зору. Изабрали смо царство небеско – царство истине, правде, националне снаге и слободе.” Према Emmert Thomas, *Serbian Golgotha: Kosovo 1389*, New York, 1990, стр. 148

*Избор између „небескога“ и „земаљскога“ и
садашњост*

Криза настала око косовског статуса и албанског проглашења „независности“ косовске парламентарне државе је, у измењеном и комплекснијем облику, само вратила старе дилеме и изборе. На маленој Србији и још мањем Косову, без икаквог претеривања и умишљања о сопственом „изузетном“ значају (јер то овде нико није ни помишљао нити желео), евидентно је да се објективно дешавају догађаји ширег светско-историјског значаја са својим бројним аспектима: државно-територијалним, геополитичким, моралним и многим другим. На питању Косова се диференцирају све светске државе и њихови интереси, љуља се међународни поредак и правни систем, прекомпонују се односи и постепено се формирају замици нових блокова и савезништава. Косовски преседан, већ неколико месеци касније, показао је своје последице у краткотрајном кавкаском сукобу, док се процес продужених притисака зарад признавања „сувереног Косова“ подударио се са отпочињањем највеће кризе капиталистичког света у којој убрзано нестаје модерна епоха а униполарни свет постаје део прошлости пред новим, мултиполарним светом који неумољиво ступа на светску позорницу. Кулминација „косовске кризе“ у пролеће 2008. године стоји на раздели „правог“ почетка трећег миленијума који га одваја од прелазног, постхладноратовског периода, баш као што и Видовдански атентат у Сарајеву 1914. означава завршетак преласка деветнаестовековне епохе „равнотеже снага“ у двадесетовековну епоху светских ратова и светског надметања.

Правно-политичко супротстављање Србије „отмици Косова“ зато не значи само немирење са одузимањем дела државне територије и природних блага – она кроз питање одбране националног идентитета представља одбрану и правног поретка и етичких вредности, али и ширег цивилизацијског, европског идентитета као врсти заједница окренутих према праву.¹⁴ Око Косовског питања се сустичу сва најважнија теоријска и практична питања и дилеме савременог све-

14 Кољевић Богдана, *Косово и ЕУ: питање идентитета и демократије*, НСПМ; вол. XVI, но. 1-2, 2008, стр. 19-32.

та у реал-политичкој и политичко-филозофској сфери, као и односи између њих: „питања државе, нације, идентитета, суверенитета, међународних односа, међународног права, демократије, битно су трансформисана управо новим практично-политичким одлукама ЕУ, то јест њених водећих држава чланица да иступе против међународног права.¹⁵

Савремени „Косовски случај” представља почетак унутрашњег диференцирања саме Србије као и свих њених грађана, и то на један суштински другачији начин од онога што се жели површном пропагандном приказати као настављање подела из деведесетих година прошлог века. Пад владе, избори у мају 2008. године, формирање нове владе и почетак озбиљне, трајне прекомпозиције политичке сцене у Србији која је углавном непромењена још од свог формирања почетком 90-тих година прошлог века, дешавају се под негде израженим а негде неприметним одразом „косовског питања”. Изборна поларизација по „шаблонима из 90-тих година” после 2008. године постаје потрошена и политички неупотребљива. И поред падања интересовања за непосредна догађања на Косову у други медијски план под приматом последица удара светске економске кризе и социјалне немаштине те институционалних проблема савремене Србије, „косовско питање” заправо није исклизнуло са дневног реда; оно се налази као потка и својеврсни, једва приметни „рам” свих горућих питања српског друштва. Уцењивачка алтернатива која је нудила приоритет евроинтеграција над одбраном Косова није успела да доведе у жељеном тренутку, пре проглашења независности, до фаталног избора – директног политичког одустанка Србије и Срба од Косова зарад „европске будућности”. Постизборном комбинаториком „косовско опредељење” већине грађана преиначено је у правцу формирања некохерентне коалиције у којој највећи удео има групација вербално опредељења за „И Косово и Европу”, док злурадо тумечење ове синтагме као фактичког „одустајања Србије од Косова” и нарочито одустајања од „косовског завета” те престанку важења „косовског мита” зарад „мита боље будућности” представља накнадно, нетачно убеђивање и самоубеђивање изразите

15 исто, стр. 25

мањине унутар српског друштва која би да се одрекне и Косова пошто се сама, у својим животима, одавно одрекла „косовског опредељења”. У међувремену се актуелна власт двоуми, цепа унутар себе и сукобљава, тактизирајући при томе око тога како да опстане бранећи Косово без стављања њега „испред Европе” која саучествује у њеној отмици, а да истовремено не изгуби жељену „европску перспективу” која је, чини се, што јој се више и безрезервније хрли (наравно - без обзира на коначни исход „косовског случаја”, односно - из њега производећег правно-политичког спора), све даља, све неизвеснија и суштински нереалнија.

За то време, док Косово понајвише медијски делује све даље, „косовски мит” не да није на умору већ се, напротив, из дана у дан поново ревитализује. „Отмицом Косова” и сам „косовски завет” то јест „косовски мит” добија нову духовно-историјску улогу која трансцендира модерно-постмодерну епоху. „Косовски завет” са развојем актуелних догађања отпочиње свој нови живот који ће, у новим условима, дати нове параметре живљења садашњих Срба и постојања Србије у свом одношењу и према ЕУ, на коју се, након саучествовања у проглашењу и противправном признању независности те подршци институционалним изразима албанске парламентарне државе Косово, више неће гледати истим очима. На исти начин се, што вољно и свесно а што из нужде, мењају и одношења Србије према настајућим мултиполарним светским односима и њиховим главним актерима.

„Косовско опредељење” због свега тога је за будућност Србије много више од опирања мирењу са одузимањем дела територије сувереној држави. Сасвим је очигледно било да се Косово, такво какво је сада, и поред веома тактичне, помирљиве и исправне државне политике током и након међународних преговора о његовом статусу, није могло на кратки или средњерочни рок „одбранити“ у смислу пуне или делимичне реинтеграције у српски државни простор. Но, смисао те „одбране“ није се тицао само отетог дела територије, већ саме Србије и њене будућности и тога да ли ће у њу крочити сломљене кичме и достојанства продатог у бесцење, или ће, уз одбрану достојанства, промислити којим је путем заправо исправније и дугорочно паметније ићи. Односом према Косову Србија је почела да се одређује

и према будућности Рашке, Војводине, Београда, Шумадије, свих њених делова, што је актуелизовано постизборним отпочињањем процеса регионализације, форсирањем „уставотворног Статута Војводине” који лако могу да се претворе у кретања у правцу пуне државне дезинтеграције. Тако се сопственим ставом „према Косову” опредељује се свако од нас и према сопственој будућности у пуном смислу те речи. У опредељењу да ли ћемо Косово сматрати за привремено отето или трајно изгубљено, да ли ћемо се мирити са „свршеним чином“ очигледне неправде или ћемо мукотрпно радити на одбрани својих интереса, да ли ћемо, пак, злурадо апладудирати неправди и гледати „своја, важнија посла“ и прећи преко свега у нади да нам иза „шаргарепа боље будућности“ неће стајати нове уцене, притисци и неправде, овај пут директно у „нашем дворишту“, у нашим животима, зависи и будућност која нам пристиже...

Наспрам оваквог позиционирања није довољна “објективна” аргументација да мирење с „независношћу“ Косова и његово признање не затвара, него отвара много шири регионални проблем, да се на тај стварају услови за озбиљне дезинтеграционе процесе у остатку државе, да оно представља кључно политичко раскршће које се, након што се позиције политичких актера трајно удаље, више неће моћи превазићи, свидело се то некоме или не. Према овим питањима свако ће се, на срећу или на жалост, показати ко је и сносити последице својих убеђења и избора који из њих следе. А последице се већ назиру. И поред бескрајних обећања и распаљених надања у „царство земаљско” и напредак евроинтеграција без првенственог, непоколебљивог залагања за оно „небеско”, за морално исправно, за Косово као „нееизоставни услов, императив Европе” показује да ово стремљење остаје, а то функционисање актуелне српске владе од формирања до данашњих дана потврђује, пусто обећање, јалово обмањивање „земаљским добрима” која су све мања и све тања, која неминовно иду ка суноврату у све оно супротно од дата обећања за испуњење жеља која су „од овога света”. Заиста, свакодневно се можемо уверити колико “земаљско је за малено царство” и то не само у јавном простору и политичким опредељењима, већ и у обичном, приватном, међуличном животу.

*Свакодневница избора између „небеског” и
„земаљског”*

Свако мери реалност и догађаје према томе какав је и шта носи у себи. Одатле и толика размимоилажења, различита виђења и супротстављени ставови наспрам истих догађаја, људи и околности. Опхрваност бригада за сопствене егзистенције и окружење у коме живимо, али и бежање од увиђања колико су повезане сфере приватног и јавног и колико једна на другу утичу, код великог броја људи ствара утисак да се поменути избор између „небескога“ и „земаљскога“ њиховог живота у доброј мери не тиче, осим онолико колико политика упливише на егзистенцију свих грађана. То је разумљиво, али не и тачно, поготово зато што се у овом опредељивању пред нас не ставља потреба за крајњим херојством и егзистенцијалним страдањем, као пре шест векова, већ само онолико храбрости и истрајног достојанства и страдања колико га у нашем свакодневном животу има, а с обзиром на то шта су грађани Србије у претходне две деценије већ прошли.

Заправо, ми се целога живота и свакога дана у извесној мери опредељујемо између „небескога“ и „земаљскога“, звали га тим именом или не. Не ради се ту о филозофско-религиозним апстракцијама, већ о конкретном животу и свакодневном избору кога сви ми, и то стално, доносимо. „Небеско“, ако га посматрамо у егзистенцијалном смислу, представља врлину, љубав, солидарност, несебичност и истинољубивост у свакоме од нас. Сваки пут када нам је избор последица усклађености срца и ума, када се према другима односимо искрено и несебично, када нас води љубав и солидарност, када без сујете и егоизма користимо материјална добра којима смо окружени и не дозвољавамо да она кроз навике господаре нама, ми бирамо спрам оног „небеског“ у нама. Када се не миримо с трулим компромисима не би ли пошто-пото очували начете оквире своје егзистенције и животарења у њој, када не подлежемо уценама, манипулацијама или сопственој сујети и саможивости, у нама превладава оно „небеско“.

Сваки пут када себи дозволимо да робујемо својим предрасудама, страстним, односно себичним везивањима за ствари и људе око себе, када се миримо с неправдом убеђујући

себе у то како је она, можда, ипак за нас некако „добра“, када не разликујемо истину и лаж ма колико једна на другу најзглед личиле, ми се опредељујемо за оно „земаљско“. Када нам се учини да се поштење и искреност „не исплате“, када зарад своје кратковидости не видимо ствари какве јесу и дозволимо себи да нас опрхрвају сујета, малодушност и егоизам, па при томе поштење видимо као наивност, глупост, па чак и као безумље или „сужење свести“, ми потпадамо под избор „земаљскога“. У стварном животу све ово делује, и често јесте, знатно компликованије, изнијанисираније и теже, али се у својој сржи живот и последице реалних избора увек овако очитују.

Не износимо овде идеалистичко моралисање. Ма колико бирање „небескога“ делује теже, а понекад и нереално, па и немогуће, све оно што је „земаљско“ око нас свој исправнији ток има само ако се држи на „небеском“, и то се, раније или касније, увек и врло конкретно покаже ономе ко то стварно жели да увиди. На кратке стазе тај избор изгледа тежи, некад и јесте, али се после пређеног пута, по правилу, схвати да је био вредан труда, да се само тако суштински решавају проблеми и животни терети. Јер, с друге стране, „земаљска“ опредељивања најчешће се показују као жалова, тескобна и бесмислена, и то управо из перспективе жеље за очувањем онога због чега смо их бирали (иметка, породичног статуса, угледа, личног живота, па и опстанка), пре или касније. На крају крајева, опредељивање само за оно „земаљско“ доводи и до његовог трајног губитка. Ово се стално и изнова потврђује у нашим животима, у нашим успонима и падовима.

Тако је и по питању јавног живота, тако је и у приватној сфери, у људским и породичним судбинама. И од тога се, као ни од сопствене савести, не може побећи, већ само или суочити или бежати у промашеност, бесмисао и губљење онога што смо. А то смо у великој мери што бирамо, или што су бирали наши преци, ближи и даљи. Садашњица „косовског проблема“ и, уопште говорећи, живљења у Србији и савременом свету све наше изборе и опредељивања интезивира у нашим „обичним и необичним“ животима. Од политичког живота у Србији и живота сваког од његових грађана, и приватног и јавног, за избор између „небеског“ и земаљског „опредељења

и његових последица нема бољег и очигледнијег примера. Увиђали то или правдали одбијање овог увиђања бројним „триковима ума“, она нас постепено, али све већим интензитетом води ка томе да нашим малим, конкретним животима, и сасвим различитим животним ситуацијама које се пред нас стављају, непрестално дајемо конкретне одговоре на питање: „Ко ме ћеш се приволети царству“? Какве одговоре дамо, каква избор учинимо или избегнемо да га учинимо, такав ће нам живот и бити.

ЛИТЕРАТУРА:

- Бандић Душан, *Царство земаљско и царство небеско*, Библиотека 20. век, Београд, 2008.
- Emmert Thomas, *Serbian Golgotha: Kosovo 1389*, New York, 1990.
- Zundhauzen Holm, *Историја Србије од 19. до 21. века*, Слио, Београд, 2009.
- Касирер Ернст, *Филозофија симболичких облика*, Књижевна заједница Новог Сада, Нови Сад, 1985.
- Караџић Вук, Српске народне песме, II, Нолит, Београд, 1969.
- Кнежевић Милош, *Циклуси косовског мита*, Нова српска политичка мисао год. VI, бр. 3-4, 1999.
- Кољевић Богдана, *Косово и ЕУ: питање идентитета и демократије*, НСПМ; вол. XVI, но. 1-2, 2008.
- Levi Stross Claude, *The Naked Man: Introduction to a Science Mythology*, Jonathan Cape, London, 1971.
- Недељковић Саша, *Мит, религија и национални идентитет: Митологизација у Србији у време националне кризе*, Етноантрополошки проблеми 1, 2006.
- Павловић Зоран, *Косовски завет и његове злоупотребе*, Православље, Београд, бр.1013
- Велимировић Николај, *Православље и политика*. БИГ штампа; Београд, 1997.
- Џуда Тим, *Косово – рат и освета*, Б 92, Београд, 2002.

Sasa Gajic

BETWEEN “EARTHLY” AND “CELESTIAL” KINGDOM

Summary

In this text author analyzed the processes and events in Serbia after a climax of Kosovo crisis, taking “The Faith of Kosovo” or “Kosovo Myth” as the starting point of the analysis. The author underlined its wrong interpretations in regard to original Christian meaning of the choice “between the earthly and celestial” and also underlined historical significance and crucial impact not only on the identity but also all decisive choices that have been made in the history of Serbian people, in an analytical attempt to view contemporary situation in Serbia through the prism of “The Faith of Kosovo” in which there is “the choice between earthly and celestial kingdom” taking place both in public political and private spheres.

Key Words: Kosovo, Kosovo myth, earthly and celestial, Christianity, Serbian identity